

2000-02-25

Dnr: 221-02431-1989

Länstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/19 30 68
raoul.hjærtstrom@t.lst.se
Fax: 019/19 30 28

Konst
11008 (Boställen)
A 304 (Århus- och
fjärstems boställe)

delg. kvitto

**Byggnadsminnesförklaring av Stora Gården på fastig-
heten Stora Gården 1 i Kopparberg, Ljusnarsbergs
socken och kommun, Västmanland.**

(2 bilagor)

BESLUT

Med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen (KML) förklarar länsstyrelsen fastigheten Stora Gården 1 som byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar länsstyrelsen samtidigt följande *skyddsföreskrifter*:

Byggnadsminnet omfattar byggnaderna 1-7 på fastigheten Stora Gården 1 samt tillhörande skyddsområde enligt bifogade karta.

Byggnaderna 1-7 får inte rivas eller flyttas.

Byggnaderna 1-7 får till sin exteriör inte byggas om eller på annat sätt förändras.

I byggnaderna 1-6 får inte planlösningen ändras.

I byggnaderna 1-6 får ingrepp inte göras i stommen.

I byggnaderna 1-6 får inte göras ingrepp i eller ändring av fast inredning.

Till fast inredning hör bl a eldstäder, tak, dörrar med beslag, foder och lister, fönstersnickerier samt skåpinredning.

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbete skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

Det med heldragen linje avgränsade området, skyddsområdet, får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i ett sådant skick att byggnadernas utseende och bebyggelsemiljöns karaktär inte förändras.

POSTADRESS	GATUADRESS	TELEFON	E-POST	FAX	INTERNET	ORG NR
701 86 ÖREBRO	Stortorget 22	019 - 19 30 00	lansstyrelsen@t.lst.se	019 - 19 30 10	http://www.t.lst.se	202100-2403

Upplysningar

Länsstyrelsen lämnar råd i fråga om underhållet av byggnader och vården av det kringliggande området.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd att byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Riksantikvarieämbetet har väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av Stora Gården. Länsstyrelsen har under 1998-99 genomfört en kulturhistorisk utredning av anläggningen.

Stora Gården ägs av Stiftelsen Örebro läns museum. Museet har i skrivelse 1999-11-29 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen med tillhörande skyddsföreskrifter.

Ljusnarsbergs kommun (Miljö- och Byggnämnden) har 1999-12-08 yttrat sig över skyddsbestämmelserna utan erinran.

Riksantikvarieämbetet har under hand (telefonsamtal 1999-12-21 med 1:e antikvarie Elisabeth Nyström Kronberg) tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsföreskrifterna

MOTIVERING

Kopparberg har sitt ursprung i bergshanteringen. Namnet tillkom när de första fyndigheterna av koppar hittades i Ljusnarsberg i början av 1600-talet. Bergsbruket har sedan dess präglat samhället.

Kopparen började brytas 1627. I takt med en stor inflyttning byggdes bostäder och anläggningar för bergsbruket. Kyrkan invigdes 1635 och en kyrkby började ta form. Kyrkbyn finns bevarad i sina huvuddrag och utgör idag en värdekärna i kulturmiljövårdens riksintresseområde i Kopparberg, där Stora Gården är en karaktärsanläggning.

I det förindustriella svenska samhället var bergsbruket den viktigaste näringen efter jordbruket. Staten hade stora intressen i bergshanteringen och sedan medeltiden fanns en organiserad bergsförvaltning. Järnet var en viktig

exportvara, men koppar- och silverproduktionen var särskilt intressant på grund av dess stora ekonomiska värde. Den ökande järn- och silverproduktionen under 1600-talets början ledde till att stora mängder skog förbrukades av hyttor och järnbruk. Bristen på skog växte fram som ett hot mot bergsbruket.

En produktionsbegränsning och en starkare statlig styrning av brukens och hyttornas geografiska spridning krävdes. För denna kontroll och tillståndsgivning inrättades 1634 ett ämbetsverk under Kammarkollegiet. 1649 fick verket en självständig ställning under namnet Bergskollegium. För att staten skulle få en effektiv regional kontroll över bergshantering var landet indelat i ett antal bergmästaredistrikt. Dessa leddes av en bergmästare, tillsatt av regeringen och underställd Bergskollegium. För varje sådant distrikt utfärdade Bergskollegium bestämmelser om var bergmästaren skulle bo. I tre av distrikten fanns särskilda boställen för bergmästaren. Ett av dessa var Stora Gården. Kopparbergs förste bergmästare övertog Stora Gården 1649, och den kom att användas kontinuerligt som bergmästareboställe fram till 1878. Då genomfördes en ny indelning av bergmästaredistrikt, som innebar att ingen bergmästare längre var placerad i Kopparberg. Under tiden 1878 - 1945 var gården gruvingenjörsbostad. Sammanlagt 8 bergmästare och 5 gruvingenjörer bodde på gården.

Stora Gårdens nuvarande bebyggelse uppfördes omkring 1740. Den är en karolinsk gårdsanläggning i trä, bestående av en högrest manbyggnad med två flyglar och två paviljonger. Den har trots flera renoveringar i allt väsentligt bevarat sin ursprungliga karaktär.

Gården speglar en väsentlig del av bergsbrukets historia - statens intresse och styrning av denna för samhället så viktiga näring. Den är också som arkitektonisk karaktärsanläggning ett framträdande minnesmärke över den för orten och regionen så betydelsefulla bergsbruksepoken.

Genom sin välbevarade 1700-talskaraktär och tydliga förankring i svensk ekonomisk historia fyller Stora Gården väl kraven i 3 kap 1 § KML - "synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde" - för att skyddas och bevaras för framtiden som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Gerd Engman jämte ledamöterna Sören Larsson, Annica Eriksson, Margareta Karlsson, Raul Björk, Erik Johansson, Sonja Cederlöf, Karl-Erik Persson,

Lennart Eliasson, Bo Rudolfsson samt suppleanterna Majny Jonsson, Britt-Marie Karlsson, Brittinger Örenius, Tarja Rossi Nordling och Olof Johansson.

I den slutliga handläggningen deltog även länsantikvarie Olle Lindqvist och länsassessor Magnus Enhörning.

Lars Östring
länsråd

Raoul Hjartström
bitr länsantikvarie

Bilagor

Karta

Hur man överklagar länsstyrelsens beslut

Kopia till

Riksantikvarieämbetet (delg. kvitto + besvärshänvisning)

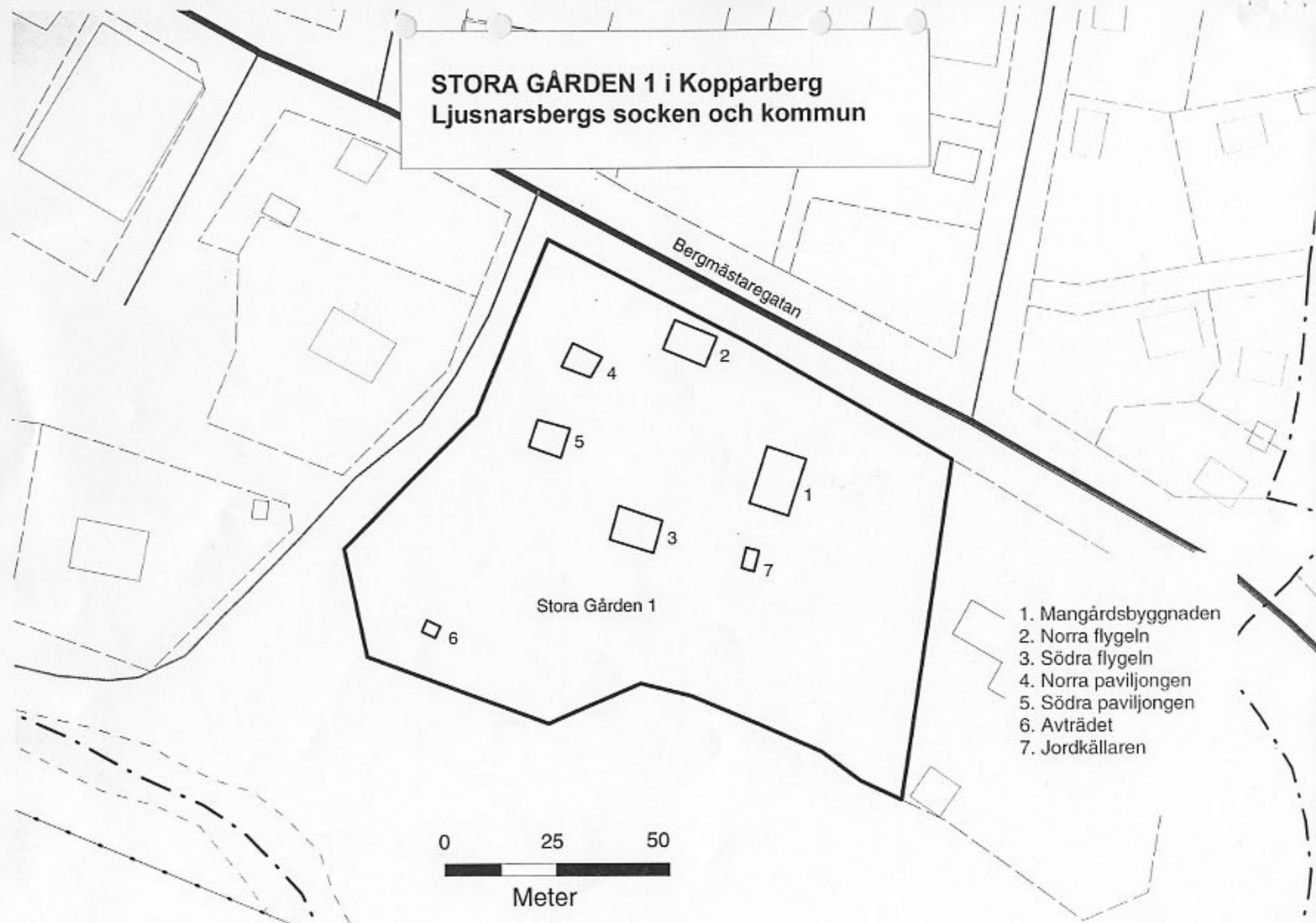
Lantmäterimyndigheten i Örebro län

Inskrivningsmyndigheten, Lindesbergs tingsrätt

Ljusnarsbergs kommun

Lst/Bmreg

**STORA GÅRDEN 1 i Kopparberg
Ljusnarsbergs socken och kommun**

Bergmästaregatan

Stora Gården 1

1. Mangårdsbyggnaden
2. Norra flygeln
3. Södra flygeln
4. Norra paviljongen
5. Södra paviljongen
6. Avträdet
7. Jordkällaren

0 25 50

Meter